

ARBEIDSPROGRAM FOR DET NORSKE ARBEIDERPARTI STORTINGSPERIODEN 1958 - 61

Det norske Arbeiderparti søker med dette programmet fullmakt fra velgerne til å lede det norske samfunnet videre mot det mål vi har satt oss:

- Et samfunn av frie og likestilte mennesker.
- Et samfunn med økonomisk vekst og sosial trygghet.
- Et samfunn som gir muligheter for alle til å leve et fullverdig liv.

Vi vil bygge et Norge på den demokratiske sosialismens grunn. Vi vil slå vakt om vårt lands frihet og selvstendighet, om folkestyret og våre demokratiske institusjoner. Vi vil utbygge samarbeidet med andre land for å sikre freden, styrke det økonomiske samvirket over landegrensene og støtte arbeidet for en mer rettferdig fordeling av velstanden i verden.

ET NYTT SAMFUNN TAR FORM

I dag tar et nytt samfunn form. Det skjer steg for steg, men ofte raskere enn vi er klar over.

Nye produksjonsformer, nye varer og forbruksartikler forandrer tilværelsen vår på alle felter. I hjemmene tar arbeidssparende redskaper og hjelpemidler bort mye av det gamle slitet for husmødrene. Moderne driftsmetoder i jordbruket har gjort det mulig å øke produksjonen, samtidig som jordbruket sysselsetter færre folk enn før. Fryseteknikken, nytt utstyr og bedre redskaper har revolusjonert fiskeriene. Ny industriell virksomhet har endret det gamle næringsgrunnet i mange distrikter, og landets samlede industriproduksjon er mer enn fordoblet på ti år. De lange avstandene mellom landsdelene er kortet ned av nye kommunikasjoner. Overalt i samfunnet endrer den tekniske utviklingen de tilvante forhold og skaper nye muligheter.

Samtidig har en mer sosial og demokratisk tenkemåte vunnet fram. Solidaritetens idé har satt sitt preg på samfunnet. Langt ut over arbeiderbevegelsen blir det nå erkjent at næringslivet ikke bare skal tjene de enkelte eiere, men hele folket. Synet på samfunnets sosiale ansvar er blitt et annet. Prinsippet om retten til arbeid er slått fast i Grunnloven, og det er alminnelig anerkjent at den økonomiske politikken må ta sikte på full sysselsetting. Om hovedlinjene i sosialpolitikken, samfunnets ansvar for barn, uføre og gamle, for helsestellet og for å sikre alle en god utdanning, er det ikke lenger noen prinsipiell meningsforskjell.

I vår tid kan ikke noe land isolert trygge sin frihet eller sikre sin økonomiske og sosiale framgang. Nye organer er opprettet for å planlegge og organisere det mellomfolkelige samarbeidet, både i verdensmålestokk og for grupper av land. For Norge har dette samarbeidet hatt avgjørende betydning. For å trygge vår rett til å leve

som frie mennesker har vi gått inn i et forpliktende samarbeid. Men bak det fellesskap som vokser fram over landegrensene ligger det også noe mer enn tanken på våre egne interesser. Verden er blitt mindre, og det er i vårt folk vokst fram en ny kjensle av samhörighet med andre. Det gjelder ikke minst de folk som ennå sliter med en fattigdom som vi for lenge siden har lagt bak oss.

Denne utviklingen av samfunnet er ikke særegen for Norge. Den har preget hele vår del av verden. Det er samarbeidstanken og de grunnleggende idéer i arbeiderbevegelsen som vinner fram. Men de sosiale forandringene har kanskje vært større og den økonomiske veksten raskere i Norge enn i mange andre land, fordi Arbeiderpartiet målbevisst har gått inn for en økonomisk ekspansjon og for å skape vårt samfunn om til et solidarisk fellesskap.

Oppgaven er nå å føre utbyggingen av landet videre. Vi står midt oppe i den omformingsprosessen som moderne forskning og teknikk har satt i gang. Atomkraften blir etter hvert satt inn i den fredelige produksjonens tjeneste. Automatiseringen varsler om en ny industriell revolusjon. Nye oppfinnelser, nye produksjonsmåter og nye råstoffer åpner uante muligheter til å øke vår velstand.

Disse mulighetene er en appell til vår fantasi og innsatsvilje. Vi må føre en politikk som gir landet evne til å utnytte de tekniske framstegene og vitenskapens landevinninger. Det er i dag vi må legge grunnlaget. Da kan vi med tillit og optimisme gå framtiden i møte.

VELSTAND VEKST OG TRIVSEL

Målet for vår økonomiske politikk er å fri menneskene fra slit og næringsssorger, så alle grupper av folket kan få en friere og romsligere tilværelse. Det vil gi dem høve til å leve et rikere liv.

Det er dette behovet vi vil møte når vi legger grunnlaget for en videre økonomisk vekst. Vi merker det på forbruket, som mer og mer retter seg mot varige ting. Mange vil skaffe seg nye hjem, og alle vil ha bedre utstyr til hjemmene. Folk reiser mer enn før. Alle vil gi barna en bedre utdanning. Alt dette gjør tilværelsen lettere, skaper større trivsel og gir nye muligheter for livsutfoldelse.

Norge kan selv øke eller ta opp produksjonen av mange forbruksartikler. Etter hvert som forbruket blir mer variert og omfattende, vil importen øke. For å betale de stigende innkjøpene i andre land, må vi bygge ut den delen av næringslivet vårt som arbeider for eksport. Dette er bakgrunnen for den store utbyggingen av eksportnæringene som Arbeiderpartiet går inn for.

Den må fortsette i et sterkt tempo hvis forbruket skal kunne øke fra år til år. Det personlige forbruket representerer bare en del av stigningen i levestandarden. Like viktig er det at vi øker den samfunnsmessige fellesinnsatsen på det sosiale og kulturelle området. Bedre skoler og god fagutdanning gir nye muligheter i livet. Et godt utbygd helsevern og gode trygder gir ny trygghet i tilværelsen. Arbeiderpartiet mener at en forsvarlig del av den stigende nasjonalinntekten må komme de samfunnsmessige fellestiltakene til gode. Gjennom dem får alle andel i den økonomiske framgangen på like fot.

De nye produksjonsformene og en høyt oppdrevet teknikk virker som et press på mange. Spørsmålet om en forkorting av arbeidstiden melder seg. Kortere arbeidstid betyr at vi tar ut en del av den økte levestandarden i form av mer fritid. En kortere arbeidstid må gjennomføres uten at veksten i produksjonen hemmes. Særlig viktig er det at kostbart produksjonsutstyr blir effektivt utnyttet, også ved skiftarbeid der det er forsvarlig og hensiktsmessig. Arbeiderpartiet vil gå inn for at det blir gjennomført en kortere normal arbeidstid enn 48 timers uke. I samarbeid med fagorganisasjonen vil Arbeiderpartiet i kommende periode gå inn for å sette ned arbeidstiden til 45 timer som, der det er produksjonsmessig forsvarlig, kan passes inn i en 5 dagers uke. Så vidt mulig bør en forkorting av arbeidstiden samordnes i de nordiske land.

Tilpasningen til dagens kompliserte samfunn må gjøres lettere. Samfunnet må legge forholdene til rette slik at menneskene kan trives og fritiden kan nyttes bedre. Det betyr at kulturarbeidet i videste forstand må komme i forgrunnen. Stat og kommune skal aktivt støtte arbeidet for å skape et rikere miljø i skolen, i boligstrøkene og på arbeidsplassene. Samtidig må det kulturelle nybrottsarbeidet utover landet føres. Den økonomiske framgangen vil gjøre det mulig å nå ut med samfunnets sosiale og kulturelle tiltak til hele folket, også til dem som bor langt fra byer og tettbygde strøk.

ET HELHETSSYN NØDVENDIG

Ressursene våre er begrenset og folketallet er lite. På alle områder, enten det gjelder en moderne fiskeskøyte, utstyr til et gårdsbruk eller maskiner til industrien, blir det nye produksjonsutstyret kostbarere enn det gamle. Fordelene ved stordrift blir dessuten mer og mer åpenbare i mange virksomheter. Og utbyggingen av store produksjonsenheter krever ofte en svær innsats av kapital. Behovet for vel kvalifiserte fagfolk blir stadig større.

I denne situasjon må vi i Norge gi prioritet til oppgaver som har vesentlig betydning for landets økonomi. Vi må treffe et valg og ta det viktigste først. Dette valget som kan være avgjørende for hvordan utbyggingen av landet skal føres videre, må ikke bestemmes ut fra enkelte gruppers syn eller av private særinteresser. Det må treffes av de organer som representerer folkets felles interesser, og med landets samlede framgang for øye.

Arbeiderpartiet mener det er viktig at vi også på det økonomiske området er villige til å ta hensyn til hverandre og til å samarbeide forskjellige synspunkter og interesser. Den demokratiske samfunnsformen krever det. Splittet blir demokratiet lite handlekraftig. Vi må konsentrere kreftene for å nå de mål vi har satt oss for den videre utbyggingen av landet.

Under dette arbeidet er det nødvendig å vise nøkternhet i planleggingen og streng økonomi ved gjennomføringen av de enkelte prosjekter. Ved sløsing eller unødige flotthet bruker vi i virkeligheten mer enn nødvendig av felles ressurser, og det blir mindre igjen til andre oppgaver.

Arbeiderpartiet mener at et helhetssyn må ligge til grunn for den økonomiske politikken, og tar avstand fra en ensidig appell til gruppeinteressene. Det er gjennom en felles innsats vi kan skaffe midler til en fortsatt økonomisk nyreising. Det gjelder de svære løftene, når det skal reises storbedrifter som Jernverket eller bygges kraftanlegg som Tokke, og det gjelder tilretteleggingen av et mer allsidig næringsliv utover landet. Helhetssynet betyr at en tar særlig hensyn til landsdeler eller distrikter som er blitt liggende etter i den økonomiske utviklingen. Vi må også se vår egen økonomi i sammenheng med den øvrige verden. På en snever, nasjonal basis vil vi ikke være i stand til å bygge opp en bærekraftig økonomi i Norge. Den tekniske utviklingen og de store produksjonsenhetene stiller krav om større markeder og samarbeid med andre. Det må være hensynet til landets samlede interesser som bestemmer vår holdning til dette samarbeidet og de forpliktelser som følger med det.

UTDANNING OG FORSKNING

Arbeiderpartiet mener vi i årene framover må ta et særlig stort løft når det gjelder undervisning, utdanning og forskning. Innsatsen på dette området vil bli avgjørende for vår evne til å følge med i den kulturelle og økonomiske utvikling i verden. I årene fram til 1970 får vi store ungdomskull. Det vil stille svære krav til skoler og undervisningsstell. Samfunnet har plikt til å sørge for at de unge får en fullgod utdanning i samsvar med sine evner og anlegg. Hvis vi forsømmer det, mister ungdommen muligheter som aldri kommer igjen.

Kravene til kunnskaper og teknisk innsikt, til organisasjon og samarbeidsevne øker stadig i hele arbeidslivet. De unge må stå rustet til å møte disse kravene. Det gjelder ikke bare praktisk opplæring og yrkesutdanning. Almenutdanningen skal gi de unge forutsetninger for å greie de kompliserte oppgavene i dagens samfunn. En god almenutdanning er også et nødvendig grunnlag for all videre spesialopplæring og utdanning.

Derfor har vi en dobbelt oppgave i skolen. Vi må i kommende periode sette inn alt vi makter for å gjøre skolen bedre. Særlig gjelder det i den kommende fireårs-periode å ta et krafttak for å styrke folkeskolen i bygdene, der den ennå er svakt utbygd. Vi må skaffe plass til videre utdanning for de store ungdomskullene. Samtidig må vi trekke opp retningslinjer for en videre utbygging av skolegangen, så den svarer bedre til de krav vår tid stiller. De nye retningslinjene må vedtas så snart råd er hvis arbeidet med utdanning av lærere, bygging av skolehus og annen nødvendig planlegging skal komme i gang. Utdanning av lærere til folkeskolen og de videregående skoler må påskyndes.

Arbeiderpartiet mener at den framtidige utbyggingen av skolegangen skal ta sikte på at grunnskolen utbygges til en 9-årig almenutdannende enhetsskole, som blir obligatorisk for alle. Den 9-årige enhetsskolen må organiseres slik at grunnskolens øverste klasser blir en ungdomsskole som vil komme til å avløse framhaldsskole og realskole. Den må peke framover mot fortsatt utdanning på enhetsskolens grunn, enten det er i teoretiske eller praktiske fag. Det bør være høve til å ta et tiende frivillig år i

tilknytning til den obligatoriske enhetsskolen. For barn som trenger det, må det skaffes hjelpeundervisning og spesialskoler.

Yrkesskolene og opplæringen på arbeidsplassene må utvides så all ungdom kan få fullgod utdanning. Samarbeidet mellom skolen og arbeidslivet må bygges ut, og vi må legge større vekt på å organisere kveldskurser og annen undervisning for dem som er ute i arbeidslivet. Arbeiderpartiet vil ha vekk det klasseskiellet som bunner i ulike utdanningsmuligheter. En rettferdig stipendieordning for dem som søker utdanning ved skolegang eller studier bygges videre ut i perioden. Alle skolepenger ved offentlige skoler må falle bort. Brevskoleundervisningen bør organiseres som en del av vårt offentlige skolestell. - Betydelige utvidelser må gjennomføres ved våre universiteter og høyskoler for å styrke utdanningen av akademisk arbeidskraft og gi vitenskapen gode arbeidsmuligheter. Nye framstøt må gjøres for forskningen i samarbeid med interesserte bedrifter og institusjoner. I Norge vil det være riktig at vi konsentrerer oss om forskningsoppgaver på de felter som ligger særlig til rette for oss. For å følge med i forskningens resultater og skape rikere vitenskapelige miljøer, må vi søke kontakt med andre land. Et slikt samarbeid vil også være av stor verdi på andre utdanningsområder, ikke minst når det gjelder teknisk spesialopplæring. - Det er lett å se de økonomiske fordeler av nye landevinninger i forskningen, i jordbruket og i fiskeriene, i industrien eller for folkehelsen. Men dersom den nyttebetonte forskningen skal gi resultater, må den ha et bredere grunnlag i den humanistiske og naturvitenskapelige forskningen.

FAMILIEN, FORBRUKERNE OG BOLIGBYGGINGEN

Arbeiderpartiet legger vekt på at velstandsutviklingen i større grad kommer familiene til gode. Forbrukernes innflytelse og kontroll må styrkes. Vi har et bedre grunnlag for det videre arbeid på disse områdene etterat det er opprettet et eget departement for familie- og forbrukersaker, og forbrukerne har fått et sentralt organ i Forbrukerrådet. Familier med barn eller med ungdom i utdanningsalderen har ikke fått den samme bedringen i levevilkårene som andre grupper. Husmødrene i slike familier må bære en tyngre byrde enn andre, ikke bare når det gjelder det daglige arbeidet, men også økonomisk.

Vi må unngå at dårlig økonomi tvinger barna tidlig ut i arbeidslivet når de har lyst og evner til videre praktisk eller teoretisk utdanning. I kommende periode må det skaffes til veie et utførlig materiale om barnefamilienes økonomi, og vi må søke å rette på de skjevheter som er oppstått.

Mange husmødre hører til dem som har det tyngste slit i samfunnet. Vi må lette arbeidsbyrdene for dem. Innlagt vann og elektrisk strøm er de første forutsetninger for at slitet skal bli mindre. Arbeidet med å skaffe strøm er nå kommet så langt at 98 prosent av hjemmene i landet har fått elektrisk kraft. Når ikke urimelige omkostninger står i veien, må alle hjem få elektrisk kraft. Statens støtte til innlegg av vann til våningshus og uthus på landsbygda skal fortsette. Et stort antall kvinner er så bundet av husmoryrket at de vanskelig kan delta i samfunnslivet ellers. For disse, og for dem som har arbeid utenfor hjemmet, må samfunnet gjøre arbeidsdagen lettere ved å

opprette barnehager og dagheimer. For å gi større trygghet i hjemmene og avlastning for husmødrene, må ordningen med husmorvikarer bygges videre ut, og vilkårene må legges bedre til rette for husmorferier.

Forbrukerrådet som et frittstående organ for forbrukerne må fortsatt støttes. Det må legges større vekt på en uavhengig kvalitetskontroll av varer, bygd på analyse og forskningsresultater. Anskaffelsen av nye, varige forbruksartikler til hjemmene er kostbar, og forbrukerne trenger veiledning og sikkerhet for at kvaliteten er betryggende.

Siden 1946 er det bygd henimot 300 000 nye boliger. Omkring tredjedelen av landets innbyggere har fått nye hjem. Men det er likevel mangel på boliger, særlig i byer og tettgrender. Derfor må boligbyggingen fortsatt holdes på et høyt nivå, og vi må i den kommende periode gå sterkere inn for å dekke også de ensliges og gamles boligbehov. Arbeidet med å sanere helseskadelige boliger og strøk må tas opp. Vi må få innført en tidsmessig boliglov som hindrer den tilfeldige og planløse bosettingen omkring byene og langs nye trafikkarer. Bygging av samfunnshus må få høy prioritet.

Støtten fra Staten har gjort det mulig for de store grupper av boligsøkende å skaffe seg nye og tilfredsstillende boliger. Erfaringene har vist at det nå er ønskelig å finne fram til en mer smidig ordning av boligstøtten slik at den kan avpasses bedre etter de ulike behov. Ordningen med renterabatt bør utvides, så den blir gjennomført i alle kommuner.

Boligreisningen bør fortsatt organiseres slik at familien eller den enkelte eier sitt eget hjem. Arbeiderpartiet vil støtte boligsamvirket som gjør dette mulig. Det bør fastsettes nærmere lovregler for å beskytte de boligsøkendes interesser og for å ordne forholdene mellom borettslagene og medlemmene. Samfunnet skal gi dem som leier hos andre et forsvarlig rettslig vern.

Når det reises nye boligstrøk, må vi legge stor vekt på utvikling av gode boligmiljøer og sørge for å lette husmødrenes arbeid med de daglige innkjøp. Fellestiltak som skoler, idrettsanlegg og barnehager må gå inn som ledd i all boligplanlegging.

ET SOSIALT VERN OM MENNESKENE

Våre sosiale tiltak skal ta sikte på å verne om menneskene, gi trygghet mot sosial nød og hjelp til dem som ikke kan klare seg selv. Helse- og sosialarbeidet må samordnes og ses som en enhet.

De sosiale problemene som vi har i dag, henger ofte sammen med helsespørsmål i vid forstand: Psykiske vansker, varig uførhet, kroniske sykdommer, alkoholmisbruk og kriminalitet. Økonomisk stønad alene gir ofte ingen virkelig og varig løsning. Mange trenger individuell behandling, hjelp og oppøving hvis de igjen skal klare seg i samfunnet. Vi må i større grad enn før legge vekt på det forebyggende helse- og sosialarbeidet.

I kommende stortingsperiode er det nødvendig å ta nye, store løft på helsestelletts område, særlig når det gjelder omsorgen for de sinnslidende og de åndssvake.

Levevilkårene for de trygdede må bedres. Trygdene skal sikre et forsvarlig utkomme ved alderdom, sykdom, uførhet, arbeidsløshet eller når forsørgeren blir borte. I

kommende periode skal det bygges ut en uføretrygd, og de sosiale trygdene skal organiseres til en folketrygd. Utgiftene dekkes gjennom en premie som deles mellom medlemmer og arbeidsgivere og ved tilskudd fra stat og kommune.

Hovedlinjen i arbeidet for de gamle må være å hjelpe dem til å leve i vante omgivelser, i kontakt med familie og venner, og så langt det er mulig i aktivitet og arbeid. Utbyggingen av alderstrygden gjør trygden til en naturlig grunnordning for bedriftspensjoner og kollektive pensjonsordninger. Det er viktig at pensjonsordninger kommer i stand. De representerer en oppsparing til produksjonsutstyr som skal bidra til å sikre den enkelte en trygg alderdom.

Kampen mot alkoholmisbruket må føres gjennom et effektivt opplysningsarbeid på bred front. De store folkeorganisasjoner og ungdomsorganisasjonene må mobiliseres til en sterkere innsats. Der ytes støtte til finansiering av alkoholfrie restauranter og til lokaler uten alkoholserving, der ungdommen kan få god underholdning og fritidsbeskjeftigelse. Arbeidet for å hjelpe de alkoholskadde styrkes. Større kraft settes inn i forskningsarbeidet for å klarlegge problemene omkring alkoholmisbruket.

På alle felter i sosial- og helsepolitikken gjelder det at vi må planlegge arbeidet på lang sikt og nytte moderne forskningsmetoder. Som et ledd i planleggingsarbeidet bør det i perioden reises et sosialforskningsinstitutt for praktiske forskningsoppgaver. Samtidig må vi legge avgjørende vekt på utdanning av det høyt kvalifiserte personale som trengs i helse- og sosialarbeidet i dag.

PLAN OG LEDELSE I DET ØKONOMISKE LIV

Midlene til å sikre vekst og framgang må skaffes gjennom en stadig økende produksjon. Vi må organisere og lede den økonomiske virksomheten med dette for øye, hvis vi skal nå de mål vi har satt oss.

Landets produksjonsmuligheter må systematisk utforskes og kartlegges. Områdeplanleggingen er et ledd i dette arbeidet. I årlige nasjonalbudsjetter blir de økonomiske retningslinjer trukket opp, og målsettingen for hver stortingsperiode blir lagt fram i langtidsprogrammer. Dette gir grunnlag for en bred, demokratisk behandling av hovedlinjene for den økonomiske politikken før den blir endelig fastlagt.

For Arbeiderpartiet er det et hovedmål å sikre full sysselsetting. Det er et vilkår for stadig økende produksjon og en høyere materiell levestandard at alle arbeidsføre mennesker får utfolde sine krefter i nyttig virksomhet. I et folkestyrt land er det en hovedoppgave for staten og kommunene å planlegge og lede samfunnsutviklingen. Gjennom sin budsjettpolitikk kan staten og kommunene sikre velstand og økonomisk vekst, og de kan ta på seg store oppgaver, som bare kan løses i fellesskap og samarbeid. De offentlige tiltak må gi veksten i samfunnet det omfang og den retning vi ønsker. De må også holde sysselsettingen og produksjonen oppe hvis det kommer en internasjonal nedgang i konjunktorene.

Kommunenes oppgave er å fremme den økonomiske og kulturelle utviklingen i et lokalt område. Den kommunale inndelingen fikk sin form under forhold som var helt annerledes enn de er i dag. For å imøtekomme de krav folk nå stiller, må kommunene

ha en rimelig økonomisk bæreevne, så de kan sette lokale tiltak i verk, reise et moderne skolestell for barn og ungdom på stedet, organisere en effektiv administrasjon og gjennomføre de nødvendige fellesoppgaver. Arbeiderpartiet vil gå inn for å gjøre kommunene og fylkene til tidsmessige og effektive demokratiske organer, som kan utløse lokalt initiativ og gi det lokale selvstyret større innhold og muligheter.

En høy aktivitet fra stat og kommuner kan føre til prisstigning og inflasjon, hvis ikke de store budsjettene i det vesentlige finansieres ved skatter og avgifter. Samlet må de sammen med trygder, subsidier og andre utbetalinger - sikre en rimelig inntektsfordeling og sosialt rettferdige levekår. Våre skatter og avgifter har forskjellig opprinnelse og bakgrunn, og hele systemet er etter hvert blitt lite oversiktlig. Den urettferdige fordeling av den direkte skatten mellom lønnsinntekter og andre inntektsformer er hovedsvakheten ved skattesystemet i dag. Arbeiderpartiet vil ta hele skatte- og avgiftssystemet opp til en samlet undersøkelse. Skattesystemet må ses i sammenheng med arbeidet for å sikre økonomisk stabilitet og vekst i samfunnet. Vi må finne fram til skatteformer som best mulig kan imøtekomme kravene om enkel administrasjon og rettferdig fordeling. Kontrollen må være effektiv.

Kredittpolitikken må være under samfunnsmessig ledelse og kontroll. Det må gjennomføres en bedre samordning mellom statsbankenes og de private kredittinstitusjoners virksomhet, slik at statsbankene kan bli tilført nødvendige midler uten at det fører til en uforvarlig kredittutvidelse. Om nødvendig opprettes det en Statens Kredittbank. De private banker og kredittinstitusjoner har en sterk stilling, og de kan gjennom sin kredittgivning øve avgjørende innflytelse på den økonomiske politikken. Ved forpliktende avtaler og om nødvendig gjennom lovgivningen må samfunnet sikre seg at banker og forsikringselskaper medvirker til å gjennomføre de økonomiske retningslinjer som Stortinget og Regjeringen trekker opp.

Hvis pengeinntektene stiger sterkere enn varetilgangen, vil prisnivået bli presset oppover. Dette er et alvorlig problem i de fleste land. Arbeiderpartiet ser det som en viktig oppgave å sikre et mest mulig stabilt prisnivå. Skal dette lykkes, må den offentlige sparing holdes oppe, og det må arbeides videre med tiltak for å øke den private sparingen. Det er nødvendig å sette i gang et systematisk arbeid for å klarlegge hvordan vi i fremtiden best skal greie å gjennomføre en balansert økonomisk ekspansjon.

De alminnelige økonomiske virkemidler bør suppleres med direkte reguleringer når særlige forhold tilsier det. Direkte reguleringer kan være nødvendig for å ha herredømme over prisutviklingen. Det er en viktig oppgave å endre systemet med private konkurranseregulerende avtaler, så det kan bli en sterkere priskonkurranse i det private næringsliv. En rasjonalisering av vareomsetningen er også nødvendig. Arbeiderpartiet vil støtte utviklingen av samvirke i produksjon og omsetning.

Arbeiderpartiet ser de hovedmål som stilles opp for stortingsperioden som forpliktende for sin politikk. Men de økonomiske virkemidlene må til enhver tid tilpasses de skiftende forhold hjemme og ute. Vi må velge de virkemidler som best kan føre til de mål vi har satt oss.

DET ØKONOMISKE DEMOKRATI

Den første forutsetning for at menneskene skal trives, er at de finner seg vel til rette i sitt daglige arbeid. Demokratiet må prege hverdagens arbeidsmiljø, og alt nyttig arbeid må anerkjennes som et nødvendig ledd i samfunnets virksomhet.

Den tekniske utviklingen stiller et stadig mer omfattende kapitalutstyr til disposisjon for samfunnets produksjon. Når storparten av næringslivet er organisert i private selskaper, gir dette en stor makt til dem som forvalter produksjonskapitalen. Det voksende antall arbeidere og funksjonærer har liten direkte innflytelse på denne forvaltningen.

Demokratiet må gjøres gjeldende også i det økonomiske liv. Hovedlinjene for den økonomiske utvikling må fastlegges av samfunnets folkevalgte organer og under fri offentlig debatt. I den enkelte bedrift må en effektiv ledelse kombineres med et demokratisk samarbeid mellom dem som arbeider i bedriften.

Bransjerådene med representanter for staten, bedriftsledelsen og arbeiderne må styrkes og aktiviseres. Produksjonsutvalgene ved den enkelte bedrift må bli mer effektive. Det må arbeides videre med å gi bedriftsledelsen et bredere grunnlag. Vi må sikre lønnstakerne en stadig sterkere innflytelse i bedriftens ledende organer.

Rekrutteringen til høyere stillinger i arbeidslivet må skje på et bredere grunnlag. Arbeiderne må få muligheter for teknisk og bedriftsøkonomisk utdanning. For at lønnstakerne skal kunne hevde seg og fylle sin plass i et utvidet bedriftsdemokrati, må det settes i gang spesiell utdanning blant de ansatte. Dette er et vesentlig spørsmål for utbyggingen av et økonomisk demokrati, og det er nødvendig å få utredet hvordan denne utdanningen kan organiseres.

Lønns- og inntektspolitikken må være basert på en allsidig vurdering av de økonomiske forhold. Det må skaffes best mulig statistisk oversikt over lønninger og andre inntekter og over forbruket for de forskjellige hovedgrupper i ervervs livet. Det er fortsatt viktig å bedre vilkårene for grupper med særlig små inntekter. Ellers bør lønns politikken ta sikte på en rimelig differensiering, basert på yrkeserfaring, utdanning, faglige kvalifikasjoner og ansvar. Det må gjøres en sterkere innsats for at kvinner og menn kan få lik lønn for likeverdig arbeid.

Vi må ta sikte på at arbeiderne etter hvert får de samme sosiale rettigheter som andre grupper har. Bedriftspensjonering må gjennomføres i så stor utstrekning som mulig.

Det bør gjennomføres en omfattende undersøkelse av formuesforholdene i vårt land i dag, og av utviklingstendensene når det gjelder oppsamling av private formuer.

KRAFTUTBYGGINGEN OG INDUSTRIEN

Fortsatt utbygging av våre kraftkilder og vår industri er det viktigste grunnlaget for videre økonomisk vekst i Norge. Vi må i den kommende periode legge forholdene til rette for en økt innsats på disse områdene. En voksende industriproduksjon vil styrke vår utenriksøkonomiske stilling. - Utbyggingen av industrien må skje på områder der

Norge kan hevde seg i den internasjonale konkurransen og der vår egen produksjon kan dekke et stigende forbruk av varer hjemme. Vi må føre foredlingen av landets egne råvarer lengst mulig fram. Det er av stor betydning å fremme en rasjonell industriell utnyttning av de råvarer vi har begrenset tilgang på, og å utnytte nye produksjonsmuligheter.

Når den tekniske utvikling og konkurransen på verdensmarkedet gjør det nødvendig å bygge bedrifter som krever svære kapitalutlegg, må mulighetene for utenlandske lån undersøkes. Tilførsel av kapital fra utlandet til slike bedrifter vil lette vår egen finansiering av andre oppgaver.

Industripolitikken må ta sikte på å gi landet et bredere og mer variert industrielt miljø, med særlig vekt på produksjon som krever tekniske og faglige kunnskaper. Gjennom samarbeid og lokalt initiativ kan det skapes grunnlag for nye bedrifter, som vil gi distriktene bedre økonomi og løse lokale sysselsettingsproblemer. Slike tiltak vil bidra til å motvirke utflyttingen fra bygdene og minske den tilstrømningen som skaper så store problemer i byene.

I hele industrien må vi ha oppmerksomheten vendt mot produktiviteten og en rasjonell utnyttning av produksjonsutstyret. De nye tekniske landevinninger stiller ikke bare krav til forskning og yrkesutdanning, men også til industriens tekniske nivå. Automatiseringen og bruken av atomkraft reiser tekniske og samfunnsmessige problemer som må løses i samarbeid med organisasjonene og samfunnets organer.

Tempoet i kraftutbyggingen har aldri vært så høyt som i dag. I løpet av ti år er landets elektrisitetsproduksjon blitt mer enn fordoblet. Det er nødvendig å holde dette tempoet og om mulig øke det i perioden 1958 - 61. Egne tiltak må settes i verk for å øke tilgangen på kvalifiserte folk i planleggings- og utbyggingsarbeidet .

Under kraftutbyggingen må vi legge særlig vekt på å utnytte kraftkildene i distrikter der næringslivet hittil har vært svakt. Den produksjon som er særlig kraftkrevende må plasseres i områder med betydelige kraftkilder.

Å bygge kraftanlegg er ikke nok. Hvis kraften skal utnyttes rasjonelt, kreves det en betydelig utvidelse av overføringsnettene. Det blir en hovedoppgave i kommende periode å bygge overføringslinjer mellom landsdelene og å utvide og styrke distribusjonsnettene over hele landet.

SAMFERDSELEN

Investeringene til samferdselsformål må økes i perioden 1958 / 61 og følge veksten i det økonomiske liv.

Det er nødvendig å legge en samlet vurdering av trafikkbehovet til grunn for vår samferdselspolitikk. På den måten kan vi finne fram til den mest rasjonelle bruk av de store beløp som hvert år går til samferdselsformål. En systematisk transport-økonomisk forskning vil gi det beste vurderingsgrunnlag.

Den stigende biltrafikk og transporten på veiene stiller nye krav til veibygging og vedlikehold. Vi må gjennomføre en større konsentrasjon av anleggsvirksomhet og utbedringsarbeider og ta arbeidssparende maskiner i bruk der det er mulig.

Anleggsvirksomheten bør som regel administreres og utføres av statens fagetater, men private entreprenører bør nyttes når det gir den beste løsning. Anlegg av faste veidekker og forsterkning av veiene for tyngre og større trafikk må få høy prioritet.

Når det gjelder jernbanene bør vi legge hovedvekten på modernisering, elektrifisering og dieseldrift av de jernbaner vi har. Anlegg av en sentralstasjon i Oslo er et nødvendig ledd i rasjonaliseringen av jernbanetrafikken. Norges Statsbaner må i større utstrekning få høve til å la busser og lastebiler overta en del av lokaltrafikken.

Kystdistriktenes transportproblemer må tas opp med sikte på å føre en større del av trafikken over fra sjø til land.

Flytrafikken krever større kapasitet både når det gjelder Norges tilknytning til den internasjonale trafikk og utbyggingen av det innenlandske rutenett. Det er en viktig oppgave å få knyttet landsdelene nærmere sammen gjennom flyruter.

For alle transportmidler bør takst- og subsidiepolitikken tas opp til en nærmere analyse, og det må undersøkes om satser og takstsystemer fører med seg at trafikken tar veier som er kostbare og urasjonelle for samfunnet. Hovedmålet for norsk samferdselspolitikk må være å bruke de reelt sett billigste og mest tjenlige transportmidler.

Telefon og telegraf må utbygges i økt tempo. Arbeidet med å skape gode lytteforhold i alle strøk av landet må fortsette. Fjernsynet skal komme i regulær drift med sikte på gradvis utbygging for større og større deler av landet.

JORDA, SKOGEN OG HAVET

J o r d a skal på trygge vilkår tilhøre de arbeidende jordbrukere. I jordbruket må vi få bruksstørrelser som gjør brukene økonomisk sjølbergende med levevilkår som kan sidestilles med det som er vanlig i andre næringer.

For å nå dette målet, mener Arbeiderpartiet at en må legge særlig vekt på disse tiltakene:

Bruk som er for små, må få høve til å utvide sitt jordbruksareal ved tillegg av jord, ved nydyrking, ved frivillig sammenslutning av mindre bruk, ved dyrking av større arealer jord som på samvirkebasis kan nyttes til fôravl og beite.

Jordbruket bør komme sterkere med i områdeplanleggingen. Jordbruksbygdene må se det som en viktig oppgave å dra omsorg for at grunnarealene nyttes på den økonomisk mest forsvarlige måte og at det blir tatt godt vare på dyrket jord. Arbeidet med å fullføre jordregisteret og utarbeide høvelige kartverk må påskyndes. Høy prioritet må gis til forskning, fagopplæring, veiledningstjeneste og forsøksvirksomhet. Samvirke og rasjonaliseringstiltak som kan føre til økt produksjon, må få støtte.

Staten må holde oppe støtteordninger som er nødvendig i visse områder og for visse bruksstørrelser. Oppkjøp av jord, skog og tomter i spekulasjonsøyemed må hindres.

I s k o g e n må de tiltak vi setter i verk ha til formål å utvikle de naturrikdommer vi har. Skogreisningen i kyststrøkene, i Nord-Norge og i fjellbygdene fortsettes. Fagopplæringen og veiledningstjenesten må styrkes. Vi må fortsatt sikre avgifts- og

fondsmidler til investeringsarbeider i skogen og legge forholdene til rette for jevn og økende sysselsetting.

Staten og kommunene bør eie skog. Der forholdene ligger til rette for det, bør en søke å opprette bygdealmenninger. Overskuddet av statens skogdrift skal gå til et skogfond for innkjøp av mer skog.

Fiskeripolitikken skal sikre full utnytting av Norges fiskerikdommer og skape mest mulig stabile forhold for den enkelte fisker og for næringen som helhet. Det må legges stor vekt på å støtte fiskernes samvirketiltak bygd på en sunn og forsvarlig drift.

Den videre ekspansjon i fiskeriene må i større utstrekning baseres på fartøyer som er hensiktsmessige for helårs-drift. En må ta hensyn til at busettingen og næringsgrunnlaget på store deler av kysten gjør det naturlig å opprettholde fiskeridrift kombinert med jordbruk eller annen virksomhet. På dette grunnlaget må det skaffes finansieringsmuligheter med fortrinnsrett for aktive fiskere. Staten må støtte anskaffelsen av tidsmessige fiskefartøyer til distrikter som ligger tilbake og der driften kan bidra til en stabilisering av arbeidslivet. Bygging av fiskerihavner må foregå i takt med utviklingen i fiskerinæringen.

Utbyggingen av fiskeindustrien må skje i den utstrekning det er jevn tilføring av råstoff og avsetningsmuligheter foreligger. Fiskeeksporten må til enhver tid foregå på en samfunnsmessig forsvarlig måte. Garantiordningen for lott- og prosentfiskere bør bygges videre ut.

Utbyggingen av handelsflåten bør fortsette på samme vilkår som hittil, ved at rederiene selv skaffer kapital i utlandet gjennom lån på skipene.

Sjømannsopplæringen må utvides så de som ønsker det kan få faglig utdanning, og arbeidet med å gjøre sjømennenes kår bedre og lettere må føres videre.

Arbeidsvilkårene for sjømenn, fiskere og fangstfolk må reguleres ved lov og kollektive avtaler.

Norge må være med i det internasjonale samarbeid for å beskytte fiske- og fangstbestanden.

NORGE OG VERDEN

Vårt lands økonomiske vekst og våre muligheter for fortsatt framgang på ulike felter i samfunnet er avhengig av at vi får leve i fred. Norge må støtte De Forente Nasjoners arbeid med å avverge og bilegge internasjonale konflikter, og delta aktivt i det praktiske arbeid i FN's særorganisasjoner for å fremme forståelsen mellom menneskene og sikre de menneskelige rettigheter for alle. Så langt vi evner vil Norge bidra til at FN kan utføre den fredsstiftende virksomhet som organisasjonens pakt forutsetter. Vi må skritt for skritt søke å gjennomføre en internasjonal rettsorden, bygd på FN's prinsipper. Norge skal arbeide for en kontrollert nedrustning under FN's ledelse. Arbeiderpartiet vil av all kraft gå inn for en øyeblikkelig stans av atombombep prøvene i alle land. Atomvåpen må ikke plaseres på norsk område.

Arbeiderpartiet mener at samarbeidet med landene i Vest-Europa og Nord-Amerika fortsatt skal være grunnlaget for vår sikkerhetspolitikk. Dette samarbeidet har gjort

faren for krig mindre og har skapt større trygghet i vår del av verden. Norge må innen NATO kreve at alle medlemsland holder de forpliktelser som ligger til grunn for samarbeidet. Det solidariske samhold mellom medlemslandene må styrkes gjennom rådslagninger om politiske og økonomiske spørsmål.

Det fellesforsvar som er bygd opp med Atlanterhavspaktens garanti om gjensidig militær hjelp som bakgrunn, har gjort det mulig for Norge å reise et tidsmessig forsvar. For et lite land som vårt har det vært avgjørende at de økonomiske byrdene har vært fordelt mellom landene etter den enkeltes evne. Arbeiderpartiet mener at forsvaret av vår frihet og selvstendighet fortsatt må trygges gjennom et aktivt samarbeid med andre NATO-land, og at Norge må ta sin del av de forpliktelser som følger med samarbeidet. Gjennom fellesskapet kan vi tilpasse vårt forsvar til den tekniske utvikling som finner sted. I vår forsvarspolitikkk må vi hele tiden ha for øye at målet for NATO-landenes anstrengelser er å få de internasjonale konfliktspørsmål løst gjennom forhandlinger og dermed åpne veien for avspenning og nedrustning.

Arbeiderpartiets syn på det mellomfolkelige samarbeidet bygger på den kjensgjerning at landene i dag er avhengig av hverandre i en ganske annen grad enn før. Forskningen, den veldige tekniske utviklingen og bruken av atomkraft har skapt behov for et nært samarbeid over nasjonale grenser. Den økonomiske vekst og velstand i et land er også avhengig av den økonomiske utviklingen i andre land. Et internasjonalt samarbeid i forpliktende former, som arbeiderbevegelsen alltid har arbeidet for, er ikke lenger en framtidsdrøm, men realistisk og aktuell politikk.

Arbeiderpartiet vil utvide det nære samarbeidet med våre nordiske naboland. Samlet vil de nordiske land med større styrke kunne hevde felles syn og interesser overfor de store stater. Gjennom et intimt samvirke på forskjellige felter av samfunnslivet kan de utnytte bedre sine egne ressurser og vår tids tekniske og økonomiske muligheter. Planene for et felles nordisk marked og felles nordiske investeringer må føres fram til realitetsbehandling og de praktiske muligheter for et økonomisk samarbeid virkeliggjøres. Arbeiderpartiet vil gå inn for at det økonomiske samarbeidet i Vest-Europa blir utbygd videre og at Norge blir med i arbeidet for et større europeisk fellesmarked. Norge skal understøtte de initiativ som blir tatt for å øke verdenshandelen, lette samkvemet mellom landene og styrke den økonomiske stabiliteten i verden.

Det er avgjørende for vår framtid at det lykkes å få i stand et samarbeid mellom nasjonene i den vestlige verden og de asiatiske og afrikanske nasjoner, som har fridd seg fra kolonistyre og i dag strir for å fri seg fra fattigdom og nød. Vest-Europa har i stor utstrekning bygd sin velstand på råstoffer fra disse delene av verden, og vi gjør det ennå. Det er avgjørende for Europas muligheter for å opprettholde sin levestandard at det blir etablert et tillitsfullt samarbeid med landene i Asia og Afrika. Og det er avgjørende for freden at de millioner som bor i disse underutviklede områdene får bedre og mer menneskeverdige kår. Arbeiderpartiet mener at det som hittil er gjort for å gi teknisk og økonomisk hjelp til de underutviklede landene er helt utilstrekkelig. I de kommende år blir det en hovedoppgave for de industrialiserte land å gi effektiv støtte til de nye nasjoner i Asia og Afrika, så forskjellen mellom de rike og fattige land kan bli mer utjevnet etter hvert.

Arbeiderpartiet mener at dette samarbeidet og alt annet samarbeid må bygge på likestilling mellom folkene og respekt for de enkelte lands selvstendighet og frihet.

Nasjonal eller økonomisk undertrykkelse av andre mennesker skaper uro og fare for krig. Frihetskravet og kravet om menneskelig rettferd har alltid ligget til grunn for arbeiderbevegelsens kamp. Det er like aktuelt i dag. Vår sikkerhet og fred er avhengig av at vi kan sikre menneskerettighetene og trygge friheten i verden.

VI SATSER FOR FRAMTIDEN ARBEIDERPARTIET